

YHDENVERTAISUUS

VALTUUTETTU

DISKRIMINERINGSOMBUDSMANNEN
NON-DISCRIMINATION OMBUDSMAN
OVTTAVEARDÁSAŠVUOĐAÁITTARDEADDJI

Lausunto

1 (6)

10.6.2019

WTDno-2019-437

Opetus- ja kulttuuriministeriö

kirjaamo@minedu.fi

Yhdenvertaisuusvaltuutetun lausunto opetus- ja kulttuuriministeriölle asiassa OKM/4/690/2019

Yhdenvertaisuusvaltuutettu lausuu kunnioittavasti opetus- ja kulttuuriministeriölle asiassa, joka koskee Perussuomalaiset nuoret ry:n kannanottoa Twitter-tilillään.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu on itsenäinen ja riippumaton viranomainen, jonka pääasiallisena tehtävänä on puuttua syrjintään ja edistää yhdenvertaisuutta siten kuin yhdenvertaisuuslaissa (1325/2014) ja laissa yhdenvertaisuusvaltuutetusta (1326/2014) tarkemmin säädetään. Yhdenvertaisuuslain 19 § 2 momentin nojalla valtuutettu voi yksittäistapauksessa antaa perustellun kannanoton yhdenvertaisuuslain vastaisen menettelyn ennaltaehkäisemiseksi tai sellaisen jatkamisen tai uusimisen estämiseksi.

Tausta

Perussuomalaiset nuoret ry (jäljempänä PS-nuoret) on 18.5.2019 Twitter-tilillään julkaissut päivityksen, jossa on kuva tummaihoisesta perheestä. Kuvan yhteyteen on liitetty teksti: ”Äänestä perussuomalaisia, jotta Suomen tulevaisuus ei näyttäisi tältä”. Opetus- ja kulttuuriministeriö on pyytänyt yhdenvertaisuusvaltuutetulta lausuntoa siitä, onko PS-nuorten yllä kuvattu toiminta yhdenvertaisuuslain mukaista ja missä määrin Twitter-päivitys mahdollisesti on ristiriidassa nuorisolaissa mainitun yhdenvertaisuuden edistämistavoitteen kanssa.

Arvio yhdenvertaisuuslainmukaisuudesta

Yhdenvertaisuuslaissa kielletään syrjintä muun muassa alkuperän perusteella (8 §). Häirintä on yksi kielletyn syrjinnän muodoista (14 §). Alkuperään perustuvalla häirinnällä tarkoitetaan henkilön ihmisarvoa tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukkaava käyttäytymistä, jos loukkaava käyttäytyminen liittyy alkuperään ja käyttäytymisellä luodaan mainitun synn vuoksi henkilöä halventava tai nöyryyttävä taikka häntä kohtaan uhkaava, vihamielinen tai

hyökkäävä ilmapiiri. Syrjintä etnisen alkuperän perusteella katsotaan kansallisessa lainsäädännössä ja kansainvälisessä oikeuskäytännössä erityisen vakavaksi. Syrjintäperusteista etninen alkuperä on ainoa, jota koskien yhdenvertaisuuslaissa aina edellytetään lakitasois-ta säännösperustaa erilaisen kohtelun oikeuttamiseksi.

Jos henkilöön kohdistetaan toimia yksinomaan tai ratkaisevissa määrin siksi, että hän on tummaihoinen, on kyse yhdenvertaisuuslain 10 §:ssä kuvatussa välittömästä syrjinnästä, koska yksinomaan tai ratkaisevissa määrin etniseen alkuperään perustuva epäsuotuisa kohtelu ei voi Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntö huomioiden (ks. EIT:n ratkaisu TIMISHEV v. RUSSIA (55762/00 55974/00) kohdat 55-58) olla oikeutettavissa jokai-sen jakamattomaan ihmisarvoon, ihmisoikeuksiin ja demokratiaan perustuvassa yhteis-kunnassa.

Valtuutetun näkemyksen mukaan PS-nuorten Twitter-päivityksestä saattaa perustellusti syntyä sellainen kuva, että PS-nuoret kehottaa äänestämään perussuomalaisia, jotta Suo-messa ei tulevaisuudessa asuisi niin paljon tummaihoisia henkilöitä. Vaikka PS-nuorten päi-vityksessä ei sinänsä kehoteta syrjimään ketään ihonvärin perusteella, kehotetaan sillä kui-tenkin tekemään äänestyspäätös etniseen alkuperään perustuvaksi syrjinnäksi katsottavis-sa olevan toiminnan edistämiseksi.

Valtuutettu katsoo, että toiminta on siinä määrin vakavaa ja tummaihoisia henkilöitä koh-taan perustavan laatuista kunnioituksen puutetta osoittavaa, että kyse on tummaihoisen henkilön ihmisarvoa hänen alkuperäänsä vuoksi loukkaavasta toiminnasta.

Yhdenvertaisuuslain 14 §:n mukaisen kriteerin ihmisarvon loukkaamisesta voi täyttää paitsi tarkoituksellisella toiminnalla myös sillä, että toiminta loukkaa ihmisarvoa tosiasiallisesti - mitä toiminta tässä tapauksessa yllä todettu huomioiden tekee. Käsillä olevan asian arviota ei näin ollen muuttaisi se, että PS-nuoret vetoaisivat siihen, ettei heidän tarkoituksenaan ole ollut pyrkiä vähentämään tummaihoisten henkilöiden määrää Suomessa kyseisellä päi-vityksellä, vaan esimerkiksi pyrkiä edistämään tiukkaa maahanmuuttopolitiikkaa tai herät-tää keskustelua.

Jotta kyse on laissa kielletystä häirinnästä, on päivityksen perusteella täytynyt vielä syntyä tummaihoista henkilöä halventava tai nöyryyttävä taikka häntä kohtaan uhkaava, vihamie-linen tai hyökkäävä ilmapiiri. Valtuutettu katsoo, ettei kyseinen päivitys kokonaisuutena ar-vioiden - eli päivitys ja sen yhteydessä olevat kommentit - välttämättä vielä lain tarkoitta-malla tavalla luo tummaihoisia henkilöitä kohtaan *uhkaavaa* tai *hyökkäävää* ilmapiiriä, kun otetaan huomioon, että keskustelussa huomattavan suuri osa keskustelijoista tuomitsee selvästi päivityksen sanoman, jota pääosa keskustelijoista pitää ilmeisen rasistisena.

Sen sijaan valtuutettu katsoo, että mahdollisesti jo kannanotto itsessään, ja erityisesti yh-dessä siihen liitettyjen kommenttien kanssa, luo tummaihoisia henkilöitä kohtaan *vihamie-lisen, halventavan ja nöyryyttävän* ilmapiirin. Tältä osin valtuutettu korostaa, että PS-

nuorten aktiivit, Helsingin Akateemisten Perussuomalaisten puheenjohtaja Nico Saramo ja PS-nuorten Lapin piirin johtaja Johannes Sipola ovat päivityksen yhteydessä täsmentäneet sen sisältöä esimerkiksi seuraavin kommentein:

Vastauksena edellisen keskustelijan kommenttiin ("Siis vastustatteko hymyileviä vauvaperheitä vai tummaihoisia ihmisiä? Jos jälkimmäinen, niin silloin on turha ihmetellä, jos teitä kutsutaan rasisteiksi. Tuo on nimittäin puhtaasti sitä itseään.") Sipola: "Tummaihoisia, sillä he eivät ole eurooppalaisia."

Vastauksena edellisen keskustelijan kommenttiin ("Näin. Kerrotko sen myös sille tummaihoiselle suomalaiselle lapselle, joka täällä on kasvanut ja elänyt suomalaisena koko elämänsä, että te katsotte olevanne se taho, joka määrittää hänen oikeutensa suomalaisuuteen ja asuinpaikkaansa?") Sipola: "Ei ole tummaihoisia suomalaisia."

Vastauksena edellisen keskustelijan kommenttiin ("Mistä voi päätellä, että kuvan henkilöt eivät ole suomalaisia tai eurooppalaisia?") Saramo: "Eurooppalaiset ovat valkoisia, he eivät ole."

Saramo: "Perussuomalainen puolue on käyttänyt kampanjassaan lausetta suomalainen Suomi eurooppalaisessa Euroopassa. Kuvan henkilöt eivät ole suomalaisia eivätkä eurooppalaisia. Kansallismielisen politiikan tavoite on, että Suomen väestö olisi suomalainen ja Euroopan väestö eurooppalainen."

Kommentit osoittavat, että ainakin osan PS-nuorten johtavassa asemassa toimivien henkilöiden kantana on, että päivityksellä on tarkoitus levittää valkoisen väestön asemaa korostavaa etnonationalistista sanomaa. Lisäksi valtuutettu kiinnittää huomiota myös seuraaviin ilmapiirin halventavuutta, nöyryyttävyyttä ja vihamielisyyttä osoittaviin kommentteihin:

"Joko ne ovat vetäneet kenkälankkia naamalle tai valehtelet."

"Lopeta valehtelu, että muukalainen olisi suomalainen."

Kuva Hitleristä ja seuraavan keskustelijan kommentti: "Hieno mies! Eläinaktivisti, kasvissyöjä, taidemaalari, sharmantti puhuja."

"Hyvä näin. Neekerit vittuun."

"Olisikohan mahdollista pakkosteriloida kaikki suomeen tulevat neekerit?"

Kommentit ovat siinä määrin ihmisarvoa loukkaavia ja erityisesti tummaihoisten suomalaisten identiteetin ja jopa olemassa olon kyseenalaistavia, että perustellusti voidaan päätyä siihen, että viestillä luotu ilmapiiri on tummaihoista henkilöä halventava, nöyryyttävä ja häntä kohtaan vihamielinen. Tämän ohella on syytä huomioda, että päivitys on julkaistu Suomen toiseksi suurimman eduskuntapuolueen nuorisojärjestön viestintäkanavalla ja että

viestiin liitettyjä ihmisarvoa loukkaavia kommentteja ei ole poistettu. Valtuutettu katsoo, että toiminta on ollut omiaan korostamaan teon ihmisarvoa loukkaavaa luonnetta.

Lopuksi on vielä arvioitava, miltä osin yllä kuvattua toimintaa voidaan pitää nimenomaan PS-nuorten toimintana. Yhdenvertaisuuslaissa lähdetään 14 §:n sanamuodon perusteella siitä, että nimenomaan häirinnästä epäillyn tahon oman käytöksen on oltava ihmisarvoa loukkaavaa. Yleisen elämäkokemuksen perusteella on selvää, että järjestön toimintana voidaan pitää ainakin sen johtohenkilöiden kannanottoja, joita he ovat antaneet julkaisemalla sisältöä järjestön viestintäkanavissa. Sen sijaan muiden järjestöön nähden sivullisten henkilöiden kommentteja ei voida lähtökohtaisesti pitää järjestön toimintana, vaan vastuu niiden ihmisarvoa loukkaavasta luonteesta kuuluu ensisijaisesti kommentoijalle itselleen.

Vastuun kohdentamisessa häirinnästä merkityksellistä ei kuitenkaan ole ainoastaan häirinnästä epäillyn tahon oma toiminta, vaan merkitystä annetaan myös kyseisen toiminnan seurauksille. Tämä ilmaistaan lain sanamuodossa seuraavasti: ”käyttäytymisellä luodaan”. Yhdenvertaisuuslain valmisteluaineistossa ei täsmennetä sitä, miten laajasti ilmapiirin syntymisessä voidaan ottaa huomioon toiminnan seurauksia. Valtuutettu katsoo, että huomioon on otettava ainakin ne seuraukset, joiden aiheutumista PS-nuorten on täytynyt ennen päivityksen julkaisua pitää päivityksen varsin todennäköisinä seurauksina. Esimerkiksi Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on kiinnittänyt huomiota siihen, miten todennäköisesti julkaisu tulee johtamaan vihapuheeksi luokiteltavaan kommentointiin (ks. esimerkiksi EIT:n ratkaisut DELFI AS v. ESTONIA ([64569/09](#)) kohdat 142-143, MAGYAR TARTALOMSZOLGÁLTATÓK EGYESÜLETE AND INDEX.HU ZRT v. HUNGARY ([22947/13](#)) 69 ja 73 sekä HØINESS v. NORWAY ([43624/14](#))).

PS-nuorten johto on julkisuudessa olevien tietojen valossa kiistatta ollut tietoinen siitä, että tietyt järjestön aktiivit ovat esittäneet yllä kuvattunlaisia kommentteja maahanmuuttokeskustelun kontekstissa jo aiemminkin (<https://www.uusisuomi.fi/kotimaa/268214-ps-nuorten-johtohahmo-ohjaisi-ei-valkoiset-ulos-maasta-jarjesto-kieli-keskella-suuta>). Lisäksi kun otetaan huomioon, että päivitys on ilman siihen liittyvää jatkokeskusteluakin yllä todetun mukaisesti perustellusti ymmärrettävissä kehotukseksi edistää etnistä syrjintää, ja että päivityksessä selvästi nostetaan huomion keskipisteeseen tummaihoiset henkilöt, voidaan PS-nuorten olettaa ymmärtäneen, että päivitys tulee todennäköisesti johtamaan myös muihin ihmisarvoa loukkaaviin kommentteihin.

Edellä esitettyjen syiden perusteella valtuutettu toteaa, että PS-nuorten toiminta on synnyttänyt yhdenvertaisuuslain 28 §:n mukaisen vahvan oletettaman etnisestä syrjinnästä häirinnän muodossa (YVL 14§).

Arvio yhdistyksen sananvapauden näkökulmasta

Valtuutettu korostaa, ettei myöskään PS-nuorten oikeus käyttää sananvapauttaan yhdistymis- ja kokoontumisvapautensa puitteissa anna aiheita arvioida asiaa toisin. On selvää, että

moniarvoisuudelle ja suvaitsevaisuudelle perustuvassa demokraattisessa yhteiskunnassa sananvapauden kuuluu myös sellaisen tiedon ilmaiseminen, joka voi loukata, järkyttää tai häiritä osaa väestöstä (ks. esimerkiksi Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisu *Handyside v. Yhdistyneet kansakunnat* 7.12.1976, § 49).

Sananvapaudella ei kuitenkaan suojata toimintaa, jonka tarkoituksena on pyrkiä tekemään ihmisoikeudet tyhjiksi tai rajoittaa niitä tarpeettomasti eikä toimintaa, joka on selvästi ja tarkoituksellisesti suunnattu ihmisoikeuksien tausta-arvoja, kuten suvaitsevaisuutta, rauhaa sekä syrjimättömyyttä vastaan (ks. esimerkiksi EIT:n ratkaisut *Seurot v. France* (18/05/2004) sekä *GLIMMERVEEN and HAGENBEEK v. the NETHERLANDS* (8348/78 8406/78).

Sananvapaus ei ole rajoittamaton oikeus, vaan sitä voidaan myös rajoittaa, jos tämä on painavan yhteiskunnallisen tarpeen vuoksi välttämätöntä. Koska suvaitsevaisuus ja jokaisen yhdenvertaisen ihmisarvon kunnioittaminen ovat ihmisoikeuksien keskeisiä tausta-arvoja, voidaan tietyissä tilanteissa legitiimisti rajoittaa ilmaisua, jolla levitetään, edistetään tai oikeutetaan suvaitsemattomuuteen perustuvaa vihaa taikka yllytetään tällaiseen vihaan edellyttäen, että rajoittaminen tapahtuu oikeasuhtaisin keinoin (ks. esimerkiksi *Erbakan v. Turkey* 6.7.2006, § 56).

Valtuutettu katsoo, että tässä tapauksessa ei ole välttämätöntä arvioida yksityiskohtaisesti sitä, onko PS-nuorten tarkoituksena ollut nimenomaan pyrkiä vähentämään tummaihoisten henkilöiden määrää Suomessa - jolloin päivitystä voidaan pitää siinä määrin ihmisoikeuksien tausta-arvona olevien syrjimättömyyden sekä jakamattoman ihmisarvon kunnioittamisen vastaisena, että kyse on oikeuden väärinkäytöstä, joka ei nauti sananvapauden suojaa - vai edistää tiukkaa maahanmuuttopolitiikkaa ja herättää keskustelua ulkomaalaisten asemasta Suomessa. Riippumatta tämän arvion lopputuloksesta tilanteessa voidaan katsoa olevan painava yhteiskunnallinen tarve, jonka vuoksi on oikeasuhtaista rajoittaa sananvapautta.

Lopuksi

Voimassa olevan nuorisolain 17 §:n 2 momentin mukaan valtionapukelpoiseksi voidaan hyväksyä sellainen nuorisoalan järjestö, joka toteuttaa nuorisolain 2 §:ssä säädettyjä tavoitteita ja lähtökohtia. Valtakunnallisen nuorisoalan järjestön valtionapukelpoisuutta harkittaessa otetaan huomioon järjestön toiminnan valtakunnallisuus, laatu, laajuus ja yhteiskunnallinen vaikuttavuus ja se, miten järjestö edistää nuorten yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja osallisuutta. Nuorisolain 2 §:n mukaan lain tavoitteena on muun muassa edistää nuorten yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa sekä oikeuksien toteutumista. Lain tavoitteiden toteuttamisessa lähtökohtina ovat muun muassa yhteisvastuu, kulttuurien moninaisuus ja kansainvälisyys.

Saman lain 23 §:n 2 momentin mukaan ministeriö voi peruuttaa valtakunnallisen nuorisoalan järjestön valtionapukelpoisuuden, jos järjestön toiminta ei yhtäjaksoisesti kahtena

vuonna täytä laissa tai lain nojalla säädettyjä valtionapukelpoisuuden edellytyksiä. Voimassa olevan valtionavustuslain 20 §:n 1 momentin mukaan: valtionavustuksen saajan tulee viipymättä palauttaa virheellisesti, liikaa tai ilmeisen perusteettomasti saamansa valtionavustus tai sen osa. Valtionavustuksen saajan tulee palauttaa valtionavustus tai sen osa myös, jos sitä ei voida käyttää valtionavustuspäätöksessä edellytetyllä tavalla.

Saman lain 21 §:n mukaan: Valtionapuviranomaisen on päätöksellään määrättävä valtionavustuksen maksaminen lopetettavaksi sekä jo maksettu valtionavustus takaisin perittäväksi, jos valtionavustuksen saaja on: 1) jättänyt palauttamatta sellaisen valtionavustuksen tai sen osan, joka 20 §:n mukaan on palautettava; 2) käyttänyt valtionavustuksen olennaisesti muuhun tarkoitukseen kuin se on myönnetty; 3) antanut valtionapuviranomaiselle väärän tai harhaanjohtavan tiedon seikasta, joka on ollut omiaan olennaisesti vaikuttamaan valtionavustuksen saantiin, määrään tai ehtoihin, taikka salannut sellaisen seikan; taikka 4) muutoin 1–3 kohtaan verrattavalla tavalla olennaisesti rikkonut valtionavustuksen käyttämistä koskevia säännöksiä tai valtionavustuspäätökseen otettuja ehtoja.

Valtuutettu katsoo, että koska PS-nuorten voidaan yllä esitetyn tavoin perustellusti tulkita rikkoneen etniseen alkuperään perustuvan syrjinnän kieltoa tai vähintäänkin loukanneen tummaihoisten suomalaisten ja Suomessa asuvien ihmisarvoa PS-nuorten arvioitavana oleva toiminta on tältä osin ollut selkeässä ristiriidassa nuorisolain yhdenvertaisuuden edistämistavoitteen kanssa.

Lisäksi on kyseenalaista, voiko järjestön, jonka toiminta näyttää yllä kyseisestä päivityksestä kokonaisuutena todetun sekä julkisuudessa olevien tietojen (<https://www.hs.fi/sunnuntai/art-2000005962641.html>) valossa ainakin osin pohjautuvan etnonationalistiseen ideologiaan, toiminnan lähtökohtana katsoa olevan kulttuurien moninaisuus ja kansanvälisyys ainakaan tavalla, joka toteuttaa samalla nuorten yhdenvertaisuutta.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu

Kirsi Pimiä

Erityisasiantuntija

Robin Harms